บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

สถานการณ์ปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นที่รุนแรงมากขึ้น นับเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกประเทศให้ความสนใจ จากการรายงานขององค์การอนามัยโลก พบว่า ทุกๆ ปี จะมีมารดาวัยรุ่นอายุระหว่าง 15-19 ปี ทั่วโลกกว่า 16 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 11 ของอัตราการคลอดที่เกิดขึ้น (WHO, 2012) จากการติดตามของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2555) พบว่า อัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในภาพรวมของประเทศไทยใน ปี พ.ศ.2554 มีเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี ตั้งครรภ์ จำนวน 3,676 คน ในจำนวนนี้อายุน้อยที่สุด 8 ปี ในขณะที่พ่อวัยรุ่นอายุน้อยที่สุด 10 ปี โดยภาคเหนือพบว่ามีอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 15 ปี สูงกว่าภาคอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 0.57 (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555)

เพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 15 ปี ส่งผลกระทบทั้งต่อตัวของวัยรุ่น สังคม และการพัฒนาประเทศ การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 15 ปี นับเป็นปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพที่รุนแรง โดยทารกที่คลอดจากมารดาวัยรุ่นกว่าร้อยละ 50 มีภาวะเสี่ยงต่อการเสียชีวิตมากกว่ามารดาที่อยู่ในช่วงวัยเจริญพันธ์ รวมถึงการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ ซึ่งจากรายงานวิจัยของคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลพบว่า วัยรุ่นหญิงที่มีอายุระหว่าง 13 - 15 ปี ที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมตัดสินใจทำแท้งเถื่อนถึงร้อยละ 53 นอกจากนี้ เพศสัมพันธ์ที่ขาดการป้องกันยังส่งผลให้วัยรุ่นอายุ 15-24 ปี ติดเชื้อเอดส์สะสมเพิ่มจำนวนขึ้นจาก 821 รายเป็น 902 รายในปี พ.ศ. 2553-2554 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556) รายงานล่าสุด พบว่า การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นยังส่งผลให้ยุติการเรียนขาดโอกาสทางการศึกษา กลุ่มวัยรุ่นที่มีการศึกษาเพียงระดับมัธยมต้นและต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นรายได้น้อย พึ่งพาตนเองได้น้อย และส่งผลต่อคุณภาพชีวิต รวมถึงกลายเป็นแรงงานที่ขาดคุณภาพในการพัฒนาประเทศให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกไร้พรมแดนในปัจจุบัน (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555)

จากรายงานของสมัชชาสุขภาพได้กล่าวถึง ปัจจัยที่นำมาสู่ปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นว่า เกิดจากสาเหตุอย่างน้อย 2 ประการ ได้แก่ 1) สภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลง เด็กมาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ขาดความอบอุ่น ครอบครัวแรงงาน-ย้ายถิ่น ถูกละเลยและไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกหลาน และ 2) เกิดจากเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียน ขาดครูที่

ปรึกษาที่ให้ความสนิทไว้วางใจ จึงกล่าวได้ว่า ปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น มีผลต่อทั้งค่านิยมและพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องเพศ การยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน การอยู่ด้วยกันก่อนแต่ง ตลอดจนการทำแท้งเมื่อท้องไม่พร้อม นอกจากนี้ผลการสำรวจของโครงการ Child Watch ในช่วงปี พ.ศ. 2553-2555 รายงานว่า การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นส่งผลให้เกิดโอกาสเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เนื่องจากวัยรุ่นที่ระบุว่าเคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว มีการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์มีเพียงร้อยละ 33.4 (สมัชชาสุขภาพ, 2557)

การกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นของภาครัฐ ล้วนให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านการป้องกันการตั้งครรภ์ อาทิกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นร่วมกับกระทรวงต่างๆ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนมาตรการส่งเสริมบทบาทครอบครัวให้ทำหน้าที่เป็นกลไกแก้ไขปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครราชสีมา, 2554) กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานในการขับเคลื่อนนโยบายการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยเฉพาะในแนวทางการสร้างความเข้าใจกับพ่อแม่ในการสร้างความเข้าใจกับลูกวัยรุ่น (สำนักข่าวไทย, 2556) อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่าการดำเนินงานที่ผ่านมายังไม่สามารถนำสู่การขับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติการในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้จากรายงานวิจัยของ ศิริพร จิรวัฒน์กุล และคณะ (2554) พบว่า ในการดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมา ยังคงวางอยู่บนความเข้าใจที่สับสน และไม่สามารถลดปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่ง (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2556) ผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาประเด็นการแก้ปัญหาเรื่องเพศในสังคมไทยอธิบายว่าสาเหตุสำคัญเกิดจากบริบททางสังคมไทยที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ขนบและจารีตที่เคร่งครัดในเรื่องเพศ จึงมุ่งให้ความสำคัญกับการป้องกันไม่ให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ในขณะที่การส่งเสริมให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยกลับมีน้อยหรือแทบไม่มีเลย โดยเฉพาะการหนุนเสริมบทบาทพ่อแม่ในการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกวัยรุ่นที่ยังขาดกระบวนการขับเคลื่อนในทางปฏิบัติที่ชัดเจน

การสื่อสารเรื่องเพศระหว่างพ่อแม่และลูกในบริบทสังคมไทยที่ผ่านมา จึงได้รับอิทธิพลมาจากกรอบคิดชายเป็นใหญ่และแนวคิดดังกล่าว ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมกำกับเรื่องเพศในสังคม การสร้างค่านิยม การให้คุณค่าของสังคม การยอมรับ ไม่ยอมรับ พฤติกรรมดี เลว เช่น ไม่ยอมรับการมีเพศนอกสถาบันการแต่งงาน ซึ่งในที่สุดกลายเป็นกติกาของสังคมที่นำไปสู่การกำหนดอัตลักษณ์ของบุคคล และบทบาทของคนแต่ละสังคมในแต่ละชนชั้น รวมถึง

บทบาทของพ่อ และแม่ที่ควรปฏิบัติในสังคม ธเนศ วงศ์ยานนาวา (2551; กฤตยา อาชวนิจกุล, 2551) อธิบายว่า การที่สังคมไทยยังคงมุ่งให้ความสำคัญต่อการควบคุมเรื่องเพศ ผ่านกรอบเพศภาวะที่มุ่งเน้นผลิตมโนทัศน์ "ผู้หญิงไทยที่ดี" ทำให้ความรับผิดชอบในการมีเพศสัมพันธ์ และวุฒิภาวะที่เหมาะสมในการมีเพศสัมพันธ์ขาดหายไปจากสังคมไทย ซึ่งแนวคิดดังกล่าว สะท้อนว่าเรื่องเพศในสังคมไทยอยู่ภายใต้ความซับซ้อนของกรอบความเชื่อ ค่านิยม การให้คุณค่า ต่อเรื่องเพศในลักษณะที่ยังเป็นเรื่องที่ต้องควบคุม สภาพดังกล่าว นับเป็นมูลเหตุที่ส่งผลให้การสื่อสารในเรื่องเพศของพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นยังคงไม่ได้รับการใส่ใจ รวมถึงขาดการสนับสนุนให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทพ่อแม่แก้ไขปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นช่องว่างของความรู้ (Gap of knowledge) ที่ยังคงต้องการการทำความเข้าใจต่อบทบาทของพ่อแม่ในปัจจุบัน ในบริบททางสังคมไทยและการรับรู้เรื่องเพศที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต หรือในช่วงวัยเยาว์ของพ่อและแม่ โดยเฉพาะในครอบครัวเกษตรกร เพื่อหาแนวทางสนับสนุนบทบาทพ่อแม่ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม และการนำไปสู่การขับเคลื่อนเชิงกระบวนการเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

การหนุนเสริมบทบาทพ่อแม่ในการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกจึงมีความสำคัญ จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยพบว่า มีรายงานวิจัยจำนวนมากที่กล่าวถึงประโยชน์ของการพูดคุยเรื่องเพศระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่น โดยเฉพาะผลต่อการพัฒนาทักษะด้านการคิดและการตัดสินใจของลูก ที่นำไปสู่พฤติกรรมการป้องกันความเสี่ยงจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การสื่อสารมีส่วนสำคัญในการสร้างทักษะชีวิตในเรื่องเพศ ลดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ และการหลีกเลี่ยงที่จะมีเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้การสื่อสารด้วยความสัมพันธ์ที่ดียังส่งผลต่อการสร้างความมีคุณค่าในตนเองของลูก เพิ่มการรับรู้คุณค่าของตัวเองและไม่กระทำพฤติกรรมเสี่ยง และเกิดความรู้สึกไว้วางใจในการเข้ามาขอรับคำปรึกษา เมื่อมีปัญหาในเรื่องอื่นๆ ด้วยเช่นกัน (Miller, Lasswell, Riley and Poulsen, 2013; Kaiser, 2003; Dennis and Wood, 2012) อย่างไรก็ตามกลับพบว่า มีพ่อแม่เพียงบางส่วนเท่านั้น ที่สามารถสื่อสารเรื่องเพศกับลูกวัยรุ่นได้ โดยส่วนใหญ่ล้วนประสบปัญหาขาดการสื่อสารกับลูกอย่างต่อเนื่องและขาดการเตรียมการที่ดีในการพูดคุยกับลูกเรื่องเพศ จนกระทั่งนำไปสู่เสียโอกาสในช่วงเวลาที่สำคัญของพ่อแม่ในการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกที่กำลังเข้าสู่วัยรุ่นไปแล้ว (Dennis and Wood, 2012)

แนวคิดเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ (Sexual Responsibility: SR) เป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นจากเครือข่ายองค์กรด้านการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อเอดส์ ที่มุ่งสนับสนุนให้เกิดความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ เพื่อให้สามารถคาดการณ์ถึงผลกระทบและวางแผนจัดการชีวิตที่เหมาะสม แนวคิด SR จึงเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ วัยรุ่นสามารถตัดสินใจมีเพศสัมพันธ์หรือไม่มีเพศสัมพันธ์ก็ได้ บนความรับผิดชอบถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งต่อตนเองและคู่ของตน โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเรื่องของสุขอนามัย หรือความรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ (Tarshi, 2010; The International Planned Parenthood Federation (IPPF), 2010) แต่จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า เพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ ยังมีการให้ความหมายครอบคลุมในประเด็นการตั้งเป้าหมายของชีวิต การคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ การรับรู้ต่อความมีคุณค่าของตนเองและผู้อื่น และการวางแผนการดำเนินชีวิตทางเพศอย่างปลอดภัย (Michael and Ches, 2013) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังไม่พบว่ามีการศึกษาในมิติของกลุ่มวัยรุ่นในครอบครัวเกษตรกรไทย ซึ่งพบว่าปัญหาดังกล่าวได้ทวีความรุนแรงขึ้นโดยเฉพาะในชนบทไทย ดังนั้นจึงนับเป็นช่องว่างของความรู้อีกประการหนึ่ง ที่ท้าทายต่อวงการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาสังคมในกรอบคิดเรื่องเพศ โดยเฉพาะสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวเกษตรกร นอกจากนี้สาระสำคัญในด้านการสื่อสารเพื่อจัดการด้านปัญหาดังกล่าว ยังเป็นความท้าทายต่อการนำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาที่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมในเชิงนโยบายอีกประการหนึ่งด้วย

จังหวัดอุตรดิตถ์ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบข้อมูลจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2552 ว่ามีมารดาวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.41 ของมารดาทุกกลุ่มอายุ ในจำนวนนี้เป็นแม่วัยรุ่นอายุ 12, 13, 14 และ 15 ปี จำนวน 1, 6, 9 และ 45 ราย ตามลำดับ ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของจังหวัดอุตรดิตถ์ จึงเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงและอาจส่งผลกระทบในระยะยาวต่อคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต (ข้อมูลสถานะสุขภาพแม่และเด็กเขต 17, 2553) อำเภอลับแล เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ห่างจากพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุตรดิตถ์ประมาณ 8 กิโลเมตร มีภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับกับพื้นราบ เป็นชุมชนที่เกิดจากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ ประชากรร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การขยายของเขตเมืองเข้ามาสู่อำเภอลับแลในปัจจุบัน ส่งผลต่อวิถีชีวิตและวิธีการในการประกอบอาชีพซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตเพื่อการค้าและอุตสาหกรรมอย่างสมบูรณ์ อำเภอลับแลในปัจจุบันจึงกลายเป็นพื้นที่กึ่งเมืองที่สามารถเข้าถึงระบบสาธารณูปโภคได้อย่างทั่วถึงทุกหลังคาเรือน วิถีชีวิตของครอบครัวเกษตรกรที่เปลี่ยนไปจึงมุ่งทำงานเพื่อมุ่งหารายได้เป็นหลัก เพื่อค้นหาและยืนยันความรุนแรงของปัญหาผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลดำเนินงาน ด้านการแก้ไข

ปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นระดับพื้นที่ ศึกษาถึงบทบาทของพ่อแม่ในการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกวัยรุ่นในรูปของการศึกษานำร่องถึงพฤติกรรมการสื่อสารเรื่องเพศในกลุ่มประชากรพ่อแม่เกษตรกร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 937 คน จาก 6 โรงเรียนในจังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการศึกษาเบื้องต้นสรุปได้ว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจหรือใส่ใจที่จะฟังปัญหาเรื่องเพศของลูก หลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงการจัดการกับอารมณ์ทางเพศ ซึ่งพ่อแม่ส่วนใหญ่ประเมินว่า ลูกยังเป็นเด็กและไม่สมควรเรียนรู้เรื่องเพศ โดยคาดหวังให้ครูจะเป็นผู้ประเมินความพร้อมและมีการเรียนการสอนในโรงเรียนที่ผ่านการพิจารณาความเหมาะสมจากครูแล้ว (ผาสุข แก้วเจริญตา, รวบรวมข้อมูลระหว่าง วันที่ 1-30 สิงหาคม 2553)

สภาพปัญหาข้างต้น สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ผู้วิจัยพบจากประสบการณ์การทำงานด้านการแก้ไขปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ในพื้นที่อำเภอลับแลมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ที่พบว่า การดำเนินงานเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในระดับพื้นที่ ทั้งภาครัฐ เอกชน และเครือข่ายประชาชน ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ด้านการแก้ปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นนั้น มีอุปสรรคที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านการนำนโยบายลงสู่การขับเคลื่อนในระดับปฏิบัติการของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากทุกหน่วยงานต่างมีพันธกิจหลักที่สำคัญของหน่วยงานที่ต้องดำเนินการเป็นอันดับต้นๆ ที่ทำให้การขับเคลื่อนงานด้านการหนุนเสริมบทบาทครอบครัวในการแก้ปัญหาเรื่องเพศในวัยรุ่นไม่ประสบผลสำเร็จ รูปแบบและกระบวนการในการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ในประเด็นเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นจึงขาดผู้รับผิดชอบหลัก ขาดการออกแบบกลไกการทำงานที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ซึ่งสภาพดังกล่าวนับเป็นช่องว่างของความรู้ที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ เพื่อหาแนวทางขับเคลื่อนนโยบายการแก้ปัญหาเรื่องเพศให้เกิดขึ้นได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในประเด็นของการสนับสนุนบทบาทพ่อแม่ให้มีการสื่อสารในเรื่องเพศกับลูกในครอบครัว การทำความเข้าใจในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม ค่านิยม และพฤติกรรมในเรื่องเพศของวัยรุ่นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่นำไปสู่การจัดทำข้อเสนอในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการสนับสนุนบทบาทพ่อแม่เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นให้สอดคล้องกับบริบท และสภาพการณ์ในปัจจุบันต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์ควรเป็นอย่างไร

2. การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหา กระบวนการ และวิธีการในการสื่อสารเรื่อง เพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ ระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์

2. เพื่อจัดทำข้อเสนอกระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่ที่มีลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเฉพาะเจาะจงพ่อแม่ที่มีลูกวัยรุ่นตั้งครรภ์ขณะเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการจัดทำข้อเสนอการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่ที่มีลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์

ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวคิดเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ (Sexuality Responsibility: SR) เป็นแนวทางการศึกษาประเด็นในเรื่องการสื่อสารเรื่องเพศระหว่างพ่อแม่เกษตรกรและลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเพศสัมพันธ์ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ และนำไปสู่การตัดสินใจและพฤติกรรมเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบทกึ่งเมือง เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นพื้นที่เมืองมากขึ้น นอกจากนี้ ที่ผ่านมา อำเภอลับแลเป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินงานสร้างความเข้าใจกับครอบครัวและชุมชนในประเด็นการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกวัยรุ่นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาเยาวชนตั้งครรภ์ในขณะศึกษาสูง ทั้งนี้ ในปี 2550-2552 พบมารดาวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.95 (32 ราย), 1.57 (52 ราย) และ 1.30 (41 ราย) ตามลำดับจากจำนวนผู้คลอดทั้งหมดของโรงพยาบาลอุตรดิตถ์ (ทะเบียนรายงานการคลอดโรงพยาบาลอุตรดิตถ์, 2552) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนมารดาวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 15 ปี

ในจังหวัดอุตรดิตถ์มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น แต่จากผลการศึกษานำร่องกลับพบว่ากระบวนการดำเนินงานในเชิงนโยบายเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงยังไม่สามารถดำเนินงานให้เป็นรูปธรรมได้ และยังคงพบปัญหาเชิงกระบวนการสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกวัยรุ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในที่นี้หมายถึง บุคคลเพศหญิงและชายอายุระหว่าง 12-15 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ที่มีพ่อแม่เป็นเกษตรกรในจังหวัดอุตรดิตถ์

พ่อแม่เกษตรกร ในที่นี้หมายถึง ชาย และหญิง ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรทั้งที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เช่าที่ดินทำกิน และรับจ้างทำเกษตร มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอลับแลมานานกว่า 10 ปี และมีลูกวัยรุ่นชายหรือหญิงที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 1-3 ในอำเภอลับแล

เพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ (Sexual Responsibility: SR) **ในที่นี้หมายถึง** กระบวนการคิด การตัดสินใจ การดำเนินชีวิตทางเพศและพฤติกรรมทางเพศที่มุ่งให้เกิดความปลอดภัยจากการตั้งครรภ์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และความทุกข์จากผลที่ตามมา

การสื่อสารระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่น ในที่นี้หมายถึง กระบวนการและวิธีการที่บุคคลใช้ในการรับและส่งสารในชีวิตประจำวันประกอบด้วยการส่งเป็นคำพูด น้ำเสียง ข้อเขียน ภาษากาย ท่าทาง การแสดงออกทางใบหน้า สัญลักษณ์ ของพ่อ แม่ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ผู้ปกครองเกษตรกร ไปยังลูกวัยรุ่น แปลความหมายสารที่รับจากพ่อแม่ในขณะนั้นตามการรับรู้ของแต่ละบุคคล ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ วิธีการเชิงสัญลักษณ์ เช่น ยาคุม ถุงยางอนามัย เครื่องมือสื่อสารเช่น โทรศัพท์ สื่อสาธารณะ เช่น ละคร เพลง ข่าว การใช้สื่อบุคคล เช่น สถานการณ์ตัวอย่าง บุคคลตัวอย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือด้วยวิธีการที่หลากหลายผสมผสาน โดยคาดหมายว่าลูกวัยรุ่นจะเข้าใจต่อสารในเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ

การสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ (Sexual Responsibility Communication) **ในที่นี้หมายถึง** การสื่อสารระหว่างพ่อแม่เกษตรกรและลูกวัยรุ่น ในการตั้งเป้าหมายของชีวิต การวิเคราะห์ถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ การสร้างการรับรู้ถึงความมีคุณค่าในตนเอง การให้เกียรติเพศตรงข้าม การให้ความสำคัญต่อความมีคุณค่าของคนอื่น การตัดสินในการวางแผนการดำเนินชีวิตทางเพศอย่างปลอดภัยในชีวิตประจำวัน และการสร้างทักษะชีวิตในการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงที่นำไปสู่การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ข้อเสนอเพื่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Suggestion) **ในที่นี้หมายถึง** ข้อเสนอจากผลการศึกษาวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์ประเด็นตลอดจนสาระสำคัญที่เกิดจากผลการศึกษาวิจัย และนำไปสู่การให้ข้อเสนอในการดำเนินงานแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ทั้งในระดับอำเภอ และระดับตำบล ไปดำเนินการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่ที่มีลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของครอบครัวเกษตรกรในอำเภอลับแลจังหวัดอุตรดิตถ์